

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ В.Н. КАРАЗІНА
ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНИХ МОВ

КАРАЗІНСЬКІ ЧИТАННЯ: ЛЮДИНА. МОВА. КОМУНІКАЦІЯ

Тези доповідей
XIV наукової конференції
з міжнародною участю

27 березня 2015 року

Харків 2015

УДК 81 (082)
ББК 81я43
К 22

Затверджено до друку рішенням Вченої ради
Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна
(протокол № 2 від 20 лютого 2015 р.)

Організаційний комітет конференції:

В.Г. Пасинок, доктор педагогічних наук, професор (голова)
Н.А. Оніщенко, кандидат філологічних наук, доцент (заступник голови)
І.С. Шевченко, доктор філологічних наук, професор
В.О. Самохіна, доктор філологічних наук, доцент
В.П. Кривенко, кандидат філологічних наук, доцент
О.В. Ребрій, доктор філологічних наук, доцент
С.К. Криворучко, доктор філологічних наук, доцент
О.О. Чорновол-Ткаченко, кандидат філологічних наук, доцент
П.Т. Гусєва, кандидат філологічних наук, доцент
С.Г. Машенко, доцент
Ю.В. Кобзар, К.М. Ніколаєнко (секретарі)

Адреса оргкомітету:

61022, м. Харків-22, майдан Свободи, 4,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна,
факультет іноземних мов, тел. (057) 707-53-43

Каразінські читання: Людина. Мова. Комунікація : Тези
К 22 доповідей XIV наукової конференції з міжнародною участю. –
Х. : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2015. – 274 с.
ISBN 978-966-285-182-3

До збірника увійшли тези доповідей наукової конференції, присвяченої
проблемам іноземної філології, методики викладання іноземних мов,
перекладу, міжкультурної комунікації, літературознавства. Розраховано
на наукових працівників, викладачів, аспірантів, студентів філологічних
спеціальностей.

УДК 81 (082)
ББК 81я43

ISBN 978-966-285-182-3

- © Харківський національний університет
імені В.Н. Каразіна, 2015
- © І.М. Дончик, макет обкладинки, 2015

ПРО НЕПРЯМІ НОМІНАЦІЇ НІМЕЦЬКИХ МІСТ СЕРІЙНОГО ТИПУ

Абросимова О.В. (Харків)

Власні назви, включаючи топоніми, становлять, разом з безеквівалентною лексикою, важливу частину лінгвокраїнознавчого матеріалу. Особливе місце серед країнознавчо значущих топонімів мають номінації міст.

З ономазіологічної точки зору серед позначень міст можна виділити прямі номінації (*München* → „*Hauptstadt von Bayern*“), вторинні (*München* → „*Schandvertrag von 1938*“) та непрямі номінації (*München* → „*die heimliche Hauptstadt Deutschlands*“).

В аспекті лінгвокраїнознавства та міжкультурної комунікації особливий інтерес представляють вторинні та непрямі номінації міст, оскільки саме в них відбувається «кристалізація» країнознавчої інформації. Роль, яку відіграє їхнє застосування під час мовлення в конкретній ситуації для розуміння співрозмовників, тобто комунікативна значущість, свідчить про лінгвокраїнознавчу релевантність таких мовних одиниць.

Непрямі номінації міст можна, у свою чергу, поділити на індивідуальні (*München* → *heimliche Hauptstadt Deutschlands, Isar-Athen*) та серійні (*Reichsstadt, Residenzstadt, Hansestadt, Universitätsstadt* та ін.).

Дослідження, що реферується, присвячене аналізу непрямих номінацій німецьких міст серійного типу в публіцистичному дискурсі (на матеріалі електронного комплексу щотижневика «Die Zeit» за 1995–2009 роки).

В результаті аналізу були виявлені частотні (прототипічні) та периферійні представники відповідних номінативних серій.

Проявились також німецько- та російсько-/українськомовні відмінності в узусі непрямої номінації міст.

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ «DIAMOND» В СУЧАСНІЙ АНГЛОМОВНІЙ КАРТИНІ СВІТУ

Акіньшина О.В. (Запоріжжя)

В останні десятиліття лінгвістична наука активно розвивається в рамках нової наукової парадигми, що отримала назву когнітивної. Виникнення лінгвокогнітології призвело до широкого використання в лінгвістичних дослідженнях терміна концепт. Дослідник З.Д. Попова говорить про те, що «отримати доступ до концепту найкраще через засоби мови» [2, с. 36]. Виходячи з цієї тези, звернемося до аналізу значень слова-терміна даного концепту.

Ми виявили основні концептуальні ознаки концепту «diamond» на основі лексикографічних статей, що складають інформаційний зміст концепту:

Принципы моделирования концептосфер как иерархически структурированных образований естественным образом определяются принципами моделирования отдельных лингвокультурных концептов. Социальные взаимодействия, регулируемые принятыми в культуре морально-этическими нормами, являются основой для образования внеязыковых смыслов, концептуализирующихся в ментальных структурах.

На формирование концептосферы любого национального языка основополагающее воздействие оказывают как социально-исторические, так и религиозно-духовные факторы. Наиболее полное представление об этических концептах можно получить, рассмотрев их как конструкты светской и религиозной картин мира.

В религиозной картине мира универсальная бинарная оппозиция, организующая ценностную модель мира, принимает вид «добродетели» – «грехи» ('virtues' – 'sins'), являющиеся гипонимами универсальных этических концептов ДОБРО и ЗЛО. Концепты 'virtue' и 'vice', в свою очередь, являются гиперонимами антонимических концептов *honour :: dishonour*, *honesty :: dishonesty*, *modesty :: pride* и пр.

В светской картине мире бинарная оппозиция представлена концептами «хорошо» – «плохо» ('good' – 'bad'), которые также находятся в гипогиперонимических отношениях с концептами ДОБРО и ЗЛО. Концепты 'good' и 'bad' являются гиперонимами парных концептов *benefit :: harm*, *advantage :: disadvantage*, *right :: wrong* и пр.

В структуре этической концептосферы выделяются два ядерных элемента, которые образуют два поля, наполненные концептами, конструирующими светскую и религиозную картины мира. Существование ядра обусловлено тем, что концептосферы формируются ассоциативными связями и, в силу этого, имеют полевую организацию. Периферийные зоны могут содержать концепты, относящиеся к двум и более концептосферам. Например, концепты *guilt*, *shame*, *conscience*, *temperance* и т.п. находятся в области пересечения этической и эмоциональной концептосфер.

Процесс развития структуры этической концептосферы во многом определяется ее первоначальным состоянием. При смене национально-культурных ценностных стереотипов, обусловленной изменениями культурно-исторических условий жизни языкового сообщества, состав и иерархические отношения ценностных доминант концептосферы трансформируются.

По мере того как доминантные лингвокультурные концепты претерпевают диахронические изменения структуры, происходит процесс их реноминации. Имена, номинирующие концепты в предыдущий исторический период, приобретают новое значение: противоположного оценочного знака либо нейтральное в оценочном отношении.

САМОПРЕЗЕНТАЦІЯ ЯК ОБ'ЄКТ ГУМАНІТАРНОЇ НАУКИ

Кабірі М.Х. (Харків)

Самопрезентація, під якою розуміють «акт самовираження в процесі спілкування, направлений на створення певного враження про себе в аудиторії, в якості якої може виступати як окрема людина, так і група людей» [3] привертає увагу представників багатьох напрямів гуманітарного знання.

В різних гуманітарних дисциплінах вивчається суть самопрезентації, досліджуються її способи, цілі та засоби. Приміром, автори соціопсихологічних студій дійшли висновку, що «самопрезентація – це не тільки найпоширеніша, але й дуже важлива складова нашого життя. Наш успіх в змушуванні оточуючих повірити в те, що ми наділені тими чи іншими характеристиками, має глибокий вплив на результати нашої життєвої діяльності» [5]. У політологічних студіях дослідники стверджують, що «процес самопрезентації здійснюється за допомогою протилежних комунікативних сценаріїв: один з них спрямований на співробітництво, інший – на протистояння» [1].

Важливим вважаємо ту обставину, що автори нелінгвістичних розвідок визначають самопрезентацію як стратегію, а саме: «будь-яку стратегію, направлену на створення уявлення про особистість в інших людей. Це пояснює, як наша поведінка може змінюватися, якщо ми помічаємо, що за нами спостерігають» [6].

Класичною і програмною працею у річниці аналізу самопрезентації вважається праця Е. Гоффмана, де цей феномен схарактеризовано як активність учасника взаємодії, яка, за певних обставин, слугує для того, щоб якимось чином вплинути на інших учасників [4].

Хоча невербальні чинники є, без сумніву, важливими для того, щоб справити на аудиторію враження про себе, самопрезентація здійснюється також вербально, що робить її об'єктом лінгвістичних спостережень.

Проте, серед сучасних лінгвістичних досліджень відсутні такі, які б системно та комплексно студіювали вербальні аспекти самопрезентації. Зокрема, у «презентаційній теорії дискурсу» поряд з іншими типами презентем згадується самопрезентема; причому у цій праці «під презентемою пропонується розуміти найдрібнішу інформаційну одиницю впливу, що являє собою складний лінгвoseміотичний (знаковий) комплекс, який складається з когнітивно-засвоєних суб'єктом концептів та образів оточуючого світу та передається іншому суб'єкту в ході комунікації з цим суб'єктом з метою впливу на нього» [2].

Усе викладене свідчить про важливість і своєчасність системного вивчення самопрезентації з позицій мовознавства, а згадані авторами

характеристики самопрезентації (зв'язок з людською свідомістю, спрямованість на здійснення впливу, стратегічна природа) обумовлюють доцільність аналізу самопрезентації як явища когнітивно-комунікативної природи, як стратегії англomовного дискурсу.

Література

1. Зелянская Н.Л. Речевая самопрезентация политика в контексте изменяющихся стратегий социальной коммуникации (графосемантическое моделирование образа мира Б. Немцова) / Н.Л. Зелянская // Политическая лингвистика. – Пермь : Пермский государственный исследовательский университет, 2013. – № 2(44). – С. 92–100. 2. Олянич А.В. Презентационная теория дискурса : [монография] / А.В. Олянич. – М. : Гнозис, 2004. – 407 с. 3. Психология общения : Энциклопедический словарь [Электронный ресурс] / [под общ. ред. А.А. Бодалева]. – М. : Когито-Центр, 2011. – Режим доступа : <http://vocabulary.ru/dictionary/1095>. 4. Goffman E. The presentation of self in everyday life / E. Goffman. – New York : Doubleday, 1959. – 259 p. 5. Hogan R. A socioanalytic interpretation of the public and the private selves / R. Hogan, S. R. Briggs // Public self and private life ; [In R. F. Baumeister (Ed.)]. – New York : Springer-Verlag, 1986. – P. 179–188. 6. Online psychology dictionary [Electronic resource]. – Access : <http://psychologydictionary.org/self-presentation/>.

ДИСКУРСООБРАЗУЮЩИЕ КОНЦЕПТЫ КЛАССИЧЕСКОГО ДЕТЕКТИВА

Калюжная А.Б (Харьков)

Важным аспектом изучения концептов является определение концептов и их описание при функционировании в различных областях общественного сознания, частично совпадающих с типами дискурса. По определению В.З. Демьянкова дискурс, создает общий контекст, описывающий действующие лица, объекты, обстоятельства, времена, поступки и т. п., определяясь тем общим для создающего дискурс и его интерпретатора миром, который “строится” по ходу развертывания дискурса [2, с. 7]. Смысловое наполнение дискурса образуется набором концептуальных доминант, который является относительно закрытым [3, с. 105]. Развитие каждого дискурса прогнозировать невозможно, однако темы большинства дискурсов и детективного, в частности, стереотипны и, при наличии необходимой информации, можно представить его дальнейшее развитие [1, с. 97], и, соответственно выделить концепты, которые составляют содержательно-тематическое ядро дискурса и лежат в основе развертывания смыслов и норм данного дискурса.

Основными элементами детективного дискурса являются четко структурированная схема персонажей (жертва, преступник, частный сыщик,

помощник, представитель полиции, свидетели, подозреваемые), и событийная программа (преступление (необъяснимое событие, подозрения), расследование, раскрытие преступления, объяснение тайны).

На каждом этапе дискурс строится в соответствии с последовательными элементами композиции (завязка, кульминация, развязка), которые лежат в основе развертывания внешнего сюжета (история раскрытия преступления) и внутреннего сюжета (решение логической задачи). Логическую (интеллектуальную) задачу в детективе представляет тайна – отсутствие объяснения странного события или преступления, и весь ход событий направлен на определение логики свершившихся, но эмпирически не наблюдавшихся событий, то есть объяснение тайны.

На каждом этапе развертывания сюжета (внешнего и внутреннего) выделяются концептуальные блоки, содержащие определенный набор концептов, которые актуализируются в детективном дискурсе:

		Концептуальные блоки		
		Сигнал тайны	Расследование	Раскрытие тайны
Концепты	Внешний сюжет	преступление, подозрение, жертва, полиция, сыщик, помощник сыщика	расследование, подозрение, свидетели, подозреваемые, улики, факты, полиция, сыщик, помощник сыщика, версии	преступник, доказательства, улики, факты, свидетели, полиция, сыщик, помощник сыщика, объяснение
	Внутренний сюжет	загадка, задача	размышления	разгадка, умозаключения (вывод)

Данные концепты определяют содержательное и смысловое наполнение текста детектива и таким образом формируют и организуют детективный дискурс.

Література

1. Бехта Т.О. Лінгвокогнітивне моделювання англomовного детективного дискурсу : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 / Бехта Тамара Олександрівна. – Львів, 2009. – 235 с. 2. Демьянков В.З. Англо-русские термины по прикладной лингвистике и автоматической переработке текста: Вып. 2. Методы анализа текста / В.З. Демьянков. – М. : Всесоюзный

Змиєва І.В. СТРУКТУРА КОНЦЕПТОСФЕРЫ ЭТИКИ	69
Кабірі М.Х. САМОПРЕЗЕНТАЦІЯ ЯК ОБ'ЄКТ ГУМАНІТАРНОЇ НАУКИ	71
Калюжная А.Б ДИСКУРСООБРАЗУЮЩИЕ КОНЦЕПТЫ КЛАССИЧЕСКОГО ДЕТЕКТИВА	72
Кальниченко О.А., Зарубіна З.В. В.М. ДЕРЖАВИН ЯК ДОСЛІДНИК ПЕРЕКЛАДУ	74
Кальниченко О.А., Кальниченко Н.М. СОЦІОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ В ДОСЛІДЖЕННІ УКРАЇНСЬКОЇ ТРАДИЦІЇ ПЕРЕКЛАДУ	75
Камінська М.О. ДО ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ІМПЛІЦИТНОСТІ ЯК ЛІНГВІСТИЧНОЇ КАТЕГОРІЇ	77
Караваєва Т.Л. ФОРМИРОВАНИЕ КУЛЬТУРНЫХ ФОНОВЫХ ЗНАНИЙ В СИСТЕМЕ СОВРЕМЕННОЙ МЕТОДИКИ ОБУЧЕНИЯ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ	79
Караваєва Т.Л., Кашуба М.В. ЛИЧНОСТНО-ДЕЯТЕЛЬНОСТНАЯ НАПРАВЛЕННОСТЬ ОБУЧЕНИЯ ПЕРЕВОДУ	80
Кашкарьов В.О. ПОНЯТТЄВЕ ЯДРО КОНЦЕПТА <i>VIPA</i>	82
Кібенко В.А., Кібенко Л.М. ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ	83
Кобзар Ю.В. ФІКЦІЙНЕ ЯК ХУДОЖНЯ ДОМІНАНТА У ДРАМАТИЧНІЙ ТРИЛОГІЇ “КІНЕЦЬ СВІТУ”, “АСТОРІЯ”, “ВІНЕТА” ЮРИ ЗОЙФЕРА	85

Кобзєва О.О. КОМУНІКАТИВНІ СИТУАЦІЇ АМЕРИКАНСЬКОГО СУДОВОГО ДИСКУРСУ	86
Коваль Н.А. ВОСПРИЯТИЕ РЕАЛИЙ В КОНТЕКСТЕ ДИАЛОГА КУЛЬТУР	88
Kozlovska Anna SOME ASPECTS OF BUSINESS CONTRACT TRANSLATION	89
Коробова Ю.В. ТАБЛИЦІ СПОСТЕРЕЖЕННЯ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ АДАПТАЦІЇ	91
Королєва Н.Л. СТРУКТУРНЫЕ И ФУНКЦИОНАЛЬНЫЕ ОСОБЕННОСТИ СУЩЕСТВОВАНИЯ МОРАЛЬНОГО ДИСКУРСА	93
Котова І.А. МОВНІ ТА НЕМОВНІ ЗНАКИ КІНОТЕКСТУ	94
Кривенко В.П. ПАРАДИГМАТИЧНІ ТА СИНТАГМАТИЧНІ ЗНАЧЕННЯ НІМЕЦЬКОГО ПРЕЗЕНСА ТА ТЕПЕРЕШНЬОГО ЧАСУ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ	96
Криворучко С.І. МЕХАНИЗМ РЕЧЕАКТОВОЙ РЕАЛИЗАЦИИ РЕЧЕВОГО ВОЗДЕЙСТВИЯ	97
Крисанова Т.А. ПРОТОТИПІЧНИЙ СЦЕНАРІЙ ЕМОЦІЇ <i>ГНІВ</i> В АНГЛОМОВНОМУ КІНОДИСКУРСІ	99
Крупкіна Т.В. УМОВИ УСПІШНОСТІ МОВЛЕННЄВОГО АКТУ ЗАСТЕРЕЖЕННЯ	100
Кузьмина В.С., Іваніга А.В. ОСОБЛИВОСТІ КОНТРОЛЮ ПРИ ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ	102